

N:o 19.

Ank. till Riksd. Kansli den 12 Februari 1886, kl. 12 midd.

*Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckt motion om edgångs
utbytande i vissa fall emot laglig försäkran.*

Från Andra Kammaren har Lag-Utskottet fått till sig hänvisad en inom Kammaren af Herr *Erik Nyström* väckt motion, N:o 128, hvori hufvudsakligen anføres:

Motionären hade vid sistlidna års riksdag väckt förslag om förändrade föreskrifter angående edgång i syfte att erhålla ett sätt för laglig försäkran, som hade edens innebörd, men icke edens form. Detta förslag, som Lag-Utskottet afstyrkt, hade icke vunnit Riksdagens bifall. Motionären hade emellertid i den omständighet, att icke heller Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förändrade bestämmelser rörande ordalagen vid edgångs fullgörande blifvit af Riksdagen antaget, funnit en anledning att nu återkomma med samma motion. Det »legaliserade trots mot Herrens andra bud», som egde rum genom det öfverflödiga lagstadgade svärjandet, hade ett ännu sorgligare motstycke i det gyckelspel med de heligaste ord och känslor, som egde rum, der menniskor af yttre tvång eller af hänsyn till yttre fördelar nödgades att gå ed och använda ordasätt, som de i sitt innersta ogillade. Hvad vunne samhället på sådant? Huru ginge det under sådana förhållanden med aktningen för lag och rätt? Och att ett samhälle, som sade sig bekänna kristen tro, tillåte och uppmuntrade sådant missbruk af

Guds namn, kunde väl det vara Gud behagligt? — Så väl från Lag-Utskottet som från enskilda medlemmar af Riksdagen invändes i fjor mot motionens syfte, att dispens från edgång skulle omintetgöra den garanti, staten egde rätt att fordra, med andra ord, att en enkel försäkran eller löfte skulle vara mindre bindande än ed. Men man kunde med skäl fråga: Hvad värde har den garanti, som ligger i en ed, afgifven af en person, som försäkrar att edens ord för honom betyda så mycket som noll? — Man anmärkte vidare, att antalet af de fall af edsvågran, som i motionens bilaga anfördes, var så försvinnande litet emot de tusentals fall, der man gått eden, och att det vore obilligt att begära en undantagslag för ett så obetydligt mindretal. Detta inkast, som alldeles förbisåge den helgd, hvarmed rikets grundlag värnade individens samvetsfrihet, blundade också för det faktum, att nu gällande dissenterlag verkligen innehölle den bestämmelsen, att om en främmande trosbekännare tillhör ett samfund, hvars lära förbjuder edgång, så skall Kongl. Maj:t förordna, huru i fråga om edgång förfaras skall — ett medgifvande, som i själfva verket innebure ingenting mindre än att den enskildes samvetsfrihet kunde i händelse af behof värnas genom undantagsbestämmelser. Också vore ju allmänt bekant, att Kongl. Maj:t redan i särskilda fall lemnat dispens från edgång i och för embetes tillträdande, äfven der den edsvägrande ej tillhört dissentersamfund med sådan lära, som förbjuder ed. Med skäl kunde frågas: Vore det ej bättre, att man hade en för alla dylika fall gällande förordning om dispens från ed, än att dispensens meddelande lemnades att bero på mera tillfälliga omständigheter. — En annan invändning vore den: hvarföre kan ej den, som af samvetet känner sig hindrad att svärja, gå ut ur kyrkan och sluta sig till ett dissentersamfund för att på den vägen erhålla dispens? Svaret vore lätt gifvet med en motfråga. Hvar finnes det samfund, eller hvad vore det samfund värdt, som ville upptaga till medlem en person, som kanske ej i någon annan punkt sympatiserade med detsamma utom möjligtvis just i edsfrågan? Och till hvilket samfund ville man väl hänvisa dem, som öppet förklara, att de hvarken tro på Gud eller ett lif efter detta? — Lag-Utskottet anförde slutligen i sitt afstyrkande af berörda motion, att densamma icke innehölle något närmare formuleradt förslag till författning i det åstundade syftet. För att nu förekomma slik anmärkning, ville motionären denna gång våga försöket att gifva ett formuleradt förslag, lemnande åt andra att pröfva och gilla, förbättra eller förkasta. — I England hade man sedan mera än femtio år haft en lag, som för personer, hvilka hyste betänkligheter mot edgång, föreskrefve en form

af laglig försäkran, hvilken man tillerkände samma betydelse som en ed, i det lagen derom bestämde, att om en person, som afgifvit sådan försäkran, befundes hafva försäkrat eller förklarat något, som strede mot sanningen, så ådroge han sig samma böter och samma straff, som gälde för mened. Denna försäkran saknade så väl hvarje ord, liktydigt med svärja eller ed, som ock hvarje hänsyftning på Gud eller ett lif efter detta. Den vore helt kort och lydde så: »Jag, N. N., varande en af de s. k. qväkarne (eller hysande samma öfvertygelse som de s. k. qväkarne eller den s. k. brödräfsamlingen, allt efter omständigheterna) afgifver härmed min högtidliga, upprigtiga och sannfärdiga förklaring och försäkran.» (Act 3 and 4 William IV, c. 49, A. D. 1833; cfr. Act 1 and 2 Victoria, c. 77.) — Någon dylik form vore det väl ej omöjligt för oss också att komma öfverens om. I fråga om löfteseder kunde ju alltså för de personer, här äro i fråga, stadgas en form af försäkran, så lydande: »Jag, N. N., afgifver härmed mitt högtidliga, upprigtiga och sannfärdiga löfte och försäkran, att» o. s. v. — utan något tillägg af bedyrande eller åkallelse vid slutet. — Bekräftelseederna, vid hvilka man i synnerhet vore mån om att bevara de ordalag, som skulle skänka staten äskad garanti, syntes dock, äfven de, för personerna i fråga kunna utbytas mot en försäkran af enahanda enkla lydelse, utan vidare tillägg af bedyrande eller försvärjelse. — Man invände att den vördnad och fasa, hvarmed allmänheten af ålder lärt sig att betrakta den vanliga bekräftelseeden och som fylde den till domarebordet framträdande med en helig skräck, alldeles skulle komma att saknas, i händelse en så enkel bekräftelseform sattes i stället. Men dervid förbisåge man, att om lagen för dem, som afgåfve dylik försäkran i eds ställe, bestående samma ansvar i händelse af löftesbrott eller lögnaktiga uppgifter, som nu vore stadgad för edsbrott eller mened, så låge just i dessa lagens ansvarsbestämmelser korrektivet mot det lättsinne, som vore frestadt att leka med allvarliga saker; och att äfven här vid lag med tidens längd en sådan enkel löftesform skulle så småningom för folkmedvetandet kläda sig i den gestalt af allvar och skräck, som önskligt vore. — Att den förordade reformen vore oskadlig, hade motionären försökt visa; att den vore af behovet påkallad, derom vittnade åter och åter förekommande fall af edsvägran och dermed följande obehag, både för den vägrande och för den nödgande, ett oeffterrättlighetstillstånd, der domaren ofta kände sig maktlös och rädlös.

På grund af det anförda föreslår motionären, att Riksdagen måtte för sin del besluta,

att för personer, som på grund af öfvertygelse vägra aflägga ed, bestämmes en form af laglig försäkran, så lydande: »Jag, N. N., afgifver härmed mitt högtidliga, upprigtiga och sannfärdiga löfte och försäkran, att» o. s. v.;

att särskildt till 17 kap. 16 § Rättegångsbalken lägges en ny punkt af följande lydelse: »Vittnen, som ej kunna förmås att aflägga ed, skola i begge delomännens eller deras ombudsmäns närvaro denna försäkran afgifva: »Jag, N. N., afgifver härmed mitt högtidliga, uppriktiga och sannfärdiga löfte och försäkran, att jag skall vittna och gifva till känna allt hvad jag vet i denna sak händt och sant vara, så att jag ej uppsåtligen något förtiger, tillägger eller förändrar»;

samt att sådan försäkran tillerkännes samma helgd och ansvar, som nu tillerkännes edgång i lagstadgad form.

I förevarande ämne vidhåller Utskottet fortfarande den mening, som uttalats i dess till sistlidna års Riksdag afgifna utlåtande (N:o 8) i anledning af Herr Nyströms då väckta motion. Antalet af de fall, der vägran att aflägga ed egt rum under åberopande af religiösa betänkligheter eller under förklaring att eden för den person, som skulle aflägga densamma, saknade all betydelse, har hittills visat sig försvinnande litet i förhållande till de fall, der eden utan invändningar blifvit aflagd; och det är äfven för den mest skarpsynte omöjligt att med säkerhet döma om de verkliga, inre motiven för en edsvägran. För främmande trosbekännare är, såsom bekant, i förevarande afseende särskildt stadgad i 16 § af förordningen den 31 Oktober 1873. Staten kan, enligt Utskottets mening, ej af hänsyn till den subjektiva uppfattningen hos de få bland svenska kyrkans medlemmar, hvilka uppgifva sig vara af betänkligheter mot edens religiösa form hindrade att aflägga ed, afstå från den garanti för rättssäkerhetens uppehållande, som onekligen ligger i edens egenskap af religiös handling. Ett lagstadgande, hvarigenom straffet för mened förklarades tillämpligt jemväl då en person efter aflagd försäkran i den af motionären föreslagna eller

liknande form burit falskt vittnesbörd, skulle, i synnerhet med de bevisregler, som hyllas i vår nu gällande rättegångsordning, innebära en mycket ringa ersättning för nämnda garanti.

Utskottet får sålunda hemställa,

att förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 12 Februari 1886.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservation:

af Herr *Folke Andersson i Helgesta.*
